

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
PRIITA PIKAMÄEA
přednesené dne 14. července 2021¹

Věc C-262/21 PPU

A
proti
B

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Korkein oikeus (Nejvyšší soud, Finsko)]

„Řízení o předběžné otázce – Soudní spolupráce v občanskoprávních věcech – Příslušnost a uznávání a výkon rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti – Nařízení (ES) č. 2201/2003 – Věcná působnost – Pojem ‚občanskoprávní věci‘ – Žádost o mezinárodní ochranu podaná rodičem jménem nezletilého dítěte – Nařízení (EU) č. 604/2013 – Rozhodnutí o přemístění nezletilého dítěte do členského státu příslušného k posuzování žádosti – Žádost o navrácení – Neoprávněné odebrání nebo zadržení dítěte – Článek 2 odst. 11 – Kvalifikace – Haagská úmluva z roku 1980 – Obvyklý pobyt – Zásah do pokojného stavu“

I. Úvod

1. Může rozhodnutí o přemístění nezletilého dítěte přijaté na základě nařízení (EU) č. 604/2013² a na základě žádosti o mezinárodní ochranu podané jeho jménem jedním z rodičů bez souhlasu druhého z nich spadat do věcné působnosti nařízení (ES) č. 2201/2003³, a pokud ano, zakládat situaci mezinárodního únosu tohoto dítěte?

2. Toto je jedna z otázek v projednávané věci, jejíž odlišnost spočívá v propojení dvou unijních právních aktů se zdánlivě velmi odlišným předmětem a cíli, o níž bude muset Soudní dvůr rozhodnout poprvé.

¹ – Původní jazyk: francouzština.

² – Nařízení Evropského parlamentu a Rady ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (Úř. věst. 2013, L 180, s. 31).

³ – Nařízení Rady ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Úř. věst. 2003, L 338, s. 1; Zvl. vyd. 19/06, s. 243).

II. Právní rámec

A. Haagská úmluva ze dne 25. října 1980

3. Článek 3 Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí uzavřené v Haagu dne 25. října 1980 (dále jen „Haagská úmluva z roku 1980“), stanoví:

„Přemístění nebo zadržení dítěte se považuje za protiprávní, jestliže:

- a) bylo porušeno právo péče o dítě, které má osoba, instituce nebo kterýkoliv jiný orgán buď společně, nebo samostatně, podle právního řádu státu, v němž dítě mělo své obvyklé bydliště bezprostředně před přemístěním nebo zadržením,
- b) v době přemístění nebo zadržení bylo toto právo skutečně vykonáváno, společně nebo samostatně, nebo by bylo takto vykonáváno, kdyby bylo nedošlo k přemístění či zadržení.

Právo péče o dítě uvedené v písmenu a) může vyplývat zejména ze zákonů nebo ze soudního nebo správního rozhodnutí nebo z dohody platné podle právního řádu daného státu.“

4. Článek 12 této úmluvy stanoví:

„Jestliže dítě bylo protiprávně přemístěno nebo zadrženo podle článku 3 a v den zahájení řízení před soudním nebo správním orgánem smluvního státu, v němž dítě je, uplynulo období kratší jednoho roku ode dne protiprávního přemístění nebo zadržení, nařídí příslušný orgán bezodkladné navrácení dítěte.

Neprokáže-li se, že dítě se sžilo se svým novým prostředím, soudní nebo správní orgán nařídí navrácení dítěte, i když řízení začalo po uplynutí období jednoho roku uvedeného v předcházejícím odstavci.

Má-li soudní nebo správní orgán dožádaného státu důvod se domnívat, že dítě bylo přemístěno do jiného státu, může zastavit řízení nebo zamítnout návrh na navrácení dítěte.“

5. Článek 13 uvedené úmluvy zní následovně:

„Bez ohledu na ustanovení předcházejícího článku není soudní nebo správní orgán dožádaného státu povinen nařídít navrácení dítěte, jestliže osoba, instituce nebo jiný orgán, který nesouhlasí s jeho navrácením, prokáže, že:

- a) osoba, instituce nebo jiný orgán, který měl pečovat o osobu dítěte, ve skutečnosti nevykonával právo péče o dítě v době přemístění nebo zadržení nebo souhlasil či později se smířil s přemístěním nebo zadržením, nebo
- b) je vážné nebezpečí, že návrat by dítě vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace.

Soudní nebo správní orgán může také odmítnout nařídít návrat dítěte, zjistí-li se, že dítě nesouhlasí s návratem a dosáhlo věku a stupně vyspělosti, v němž je vhodné přihlížet k jeho stanoviskům.

Při hodnocení okolností uvedených v tomto článku soudní a správní orgány musí přihlédnout k informacím týkajícím se sociálního postavení dítěte poskytnutým ústředním orgánem nebo jiným příslušným orgánem obvyklého bydliště dítěte.“

B. Unijní právo

1. Nařízení č. 2201/2003

6. Bod 5 odůvodnění nařízení č. 2201/2003 stanoví následující:

„V zájmu zajištění rovnosti všech dětí se toto nařízení vztahuje na veškerá rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti, včetně opatření k ochraně dítěte, bez jakýchkoliv vazeb na řízení ve věcech manželských.“

7. Bod 10 odůvodnění nařízení č. 2201/2003 stanoví:

„Toto nařízení nemá být použito ve věcech týkajících se sociálního zabezpečení, veřejnoprávních opatření obecné povahy ve věci vzdělání nebo zdraví nebo rozhodnutí o právu na azyl a imigraci [...]“

8. Bod 17 odůvodnění nařízení č. 2201/2003 stanoví:

„V případech neoprávněného odebrání nebo zadržení dítěte by mělo být neprodleně zajištěno navrácení dítěte, proto by se měla nadále používat [Haagská úmluva z roku 1980], doplněná ustanoveními tohoto nařízení, zejména článkem 11. Soudy členského státu, do kterého bylo dítě neoprávněně odebráno nebo ve kterém bylo neoprávněně zadrženo, by měly mít možnost odmítnout jeho navrácení ve zvláštních, řádně odůvodněných případech. Takové rozhodnutí by však mělo být nahrazeno pozdějším rozhodnutím soudu členského státu, ve kterém mělo dítě bydliště před neoprávněným odebráním nebo zadržením. Pokud by takové rozhodnutí ukládalo navrácení dítěte, mělo by navrácení proběhnout bez zvláštního řízení o uznání a výkonu tohoto rozhodnutí v členském státě, do kterého bylo dítě neoprávněně odebráno nebo ve kterém bylo neoprávněně zadrženo.“

9. Článek 1 nařízení č. 2201/2003, nadepsaný „Oblast působnosti“, zní následovně:

„1. Toto nařízení se bez ohledu na druh soudu vztahuje na občanskoprávní věci týkající se [...]“

b) přiznání, výkonu, převedení a úplného nebo částečného odnětí rodičovské zodpovědnosti.

2. Věci uvedené v odst. 1 písm. b) se mohou zejména týkat

a) práva péče o dítě a práva na styk s dítětem;

[...]“

10. Článek 2 tohoto nařízení, nadepsaný „Definice“, stanoví:

„Pro účely tohoto nařízení:

[...]

7) ‚rodičovskou zodpovědností‘ se rozumějí veškerá práva a povinnosti fyzické nebo právnické osoby týkající se dítěte nebo jmění dítěte, která jsou jí svěřena rozhodnutím, právními předpisy nebo právně závaznou dohodou. Tento pojem zahrnuje především právo péče o dítě a právo na styk s dítětem;

[...]

9) ‚právem péče o dítě‘ se rozumějí práva a povinnosti týkající se péče osoby o dítě, a zejména právo určit místo bydliště dítěte;

[...]

11) ‚neoprávněným odebráním nebo zadržením‘ se rozumí odebrání nebo zadržení dítěte,

a) kterým je porušováno právo péče o dítě vyplývající ze soudního rozhodnutí, ze zákona nebo z právně závazné dohody podle právních předpisů členského státu, ve kterém mělo dítě své obvyklé bydliště bezprostředně před odebráním nebo zadržením,

a

b) za předpokladu, že v době odebrání nebo zadržení bylo skutečně vykonáváno právo péče o dítě, ať společně nebo samostatně, nebo by toto právo bylo vykonáváno, kdyby k odebrání nebo zadržení nedošlo. Péče o dítě se považuje za vykonávanou společně v případě, kdy podle rozhodnutí nebo ze zákona jeden z nositelů rodičovské zodpovědnosti nemůže rozhodnout o místě bydliště dítěte bez souhlasu jiného nositele rodičovské zodpovědnosti.“

11. Článek 11 uvedeného nařízení stanoví:

„1. V případě, že osoba, orgán nebo jiný subjekt mající právo péče o dítě požádá příslušné orgány v členském státě o vydání rozhodnutí na základě Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 [...] aby dosáhl navrácení dítěte, které bylo neoprávněně odebráno nebo zadrženo v jiném členském státě než v členském státě, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před neoprávněným odebráním nebo zadržením, použijí se odstavce 2 až 8.

[...]

4. Soud nemůže zamítnout žádost o navrácení dítěte na základě článku 13 písm. b) Haagské úmluvy z roku 1980, pokud se prokáže, že byla přijata vhodná opatření k zajištění ochrany dítěte po jeho navrácení.“

2. Nařízení č. 604/2013

12. Článek 12 nařízení č. 604/2013 stanoví:

„1. Pokud je žadatel držitelem platného povolení k pobytu, je k posouzení žádosti o mezinárodní ochranu příslušný členský stát, který toto povolení vydal.

[...]

3. Pokud je žadatel držitelem více platných povolení k pobytu nebo víz vydaných různými členskými státy, přejímají členské státy příslušnost k posouzení žádosti o mezinárodní ochranu v tomto pořadí:

- a) členský stát, který vydal povolení k pobytu přiznávající právo na nejdelší pobyt, nebo pokud jsou doby platnosti stejné, členský stát, který vydal povolení k pobytu, jehož doba platnosti skončí jako poslední;
- b) členský stát, který udělil vízum, jehož doba platnosti skončí jako poslední, pokud se jedná o stejný druh víz;
- c) pokud se jedná o různé druhy víz, členský stát, který udělil vízum s nejdelší dobou platnosti, nebo pokud jsou doby platnosti stejné, členský stát, který udělil vízum, jehož doba platnosti skončí jako poslední.

[...]“

13. Podle článku 29 odst. 1 tohoto nařízení platí:

„Přemístění žadatele nebo jiné osoby uvedené v čl. 18 odst. 1 písm. c) nebo d) z dožadujícího členského státu do příslušného členského státu se provádí po konzultaci dotyčných členských států v souladu s vnitrostátním právem dožadujícího členského státu, jakmile je to z praktického hlediska možné, avšak nejpozději šest měsíců od přijetí žádosti jiným členským státem o převzetí dotyčné osoby nebo o její přijetí zpět nebo od vydání konečného rozhodnutí o oprávněném prostředku nebo o přezkumu, pokud má podle čl. 27 odst. 3 odkladný účinek.

Pokud se přemístění do příslušného členského státu provádí formou kontrolovaného vycestování nebo jako přemístění s doprovodem, členské státy zajistí, aby se provádělo humánně a při plném dodržování základních práv a respektování lidské důstojnosti.

V případě potřeby vystaví dožadující členský stát žadateli propustku (*laissez passer*). Komise stanoví prostřednictvím prováděcích aktů vzor této propustky. Tyto prováděcí akty se přijímají přezkumným postupem podle čl. 44 odst. 2.

Příslušný členský stát uvědomí náležitě v případě potřeby dožadující členský stát o bezpečném příjezdu dotyčné osoby nebo o skutečnosti, že se ve stanovené lhůtě nedostavila.“

C. Finské právo

14. Navrácení dítěte se řídí laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983 (zákon o péči o dítě a o právu na styk s dítětem), ve znění zákona 186/1994. Ustanovení tohoto zákona odpovídají ustanovením Haagské úmluvy z roku 1980.

III. Skutkový základ sporu, původní řízení a předběžné otázky

15. Z předkládacího rozhodnutí, jakož i z odpovědí na žádosti Soudního dvora o dokumenty a informace vyplývá, že spor v původním řízení vyvstal mezi dvěma iránskými státními příslušníky, rodiči 20měsíčního dítěte.

16. V roce 2016 otec i matka pobývali ve Finsku. V této zemi měla matka povolení k pobytu z důvodu rodinných vztahů (otec měl povolení k pobytu jako zaměstnanec) na dobu čtyř let od 28. prosince 2017. V květnu 2019 se rodiče přestěhovali do Švédska a matka získala v této zemi povolení k rodinnému pobytu na období od 11. března 2019 do 16. září 2020. Dne 5. září 2019 se jim ve Švédsku narodilo společné dítě, přičemž rodiče společně vykonávali právo péče o dítě.

17. Rozhodnutím ze dne 11. listopadu 2019 švédské orgány umístily matku a dítě do přijímacího střediska v návaznosti na domácí násilí vůči matce, přičemž toto rozhodnutí bylo potvrzeno rozsudkem ze dne 17. ledna 2020. Dne 21. listopadu 2019 požádal otec o povolení k pobytu ve Švédsku pro dítě z důvodu rodinného vztahu mezi ním a dítětem. Dne 4. prosince 2019 požádala o povolení k pobytu pro dítě ve Švédsku rovněž matka. Dne 7. srpna 2020 podala matka u příslušných švédských orgánů žádost o mezinárodní ochranu pro sebe a dítě s uvedením, že se otec vůči ní opakovaně dopouští domácího násilí a že je jí vyhrožováno násilím ve jménu cti ze strany rodiny otce v případě navrácení do Iránu. Dne 27. srpna 2020 Finská republika informovala Švédské království, že je podle čl. 12 odst. 3 nařízení č. 604/2013 příslušná k posouzení této žádosti.

18. Dne 27. října 2020 odmítl švédský orgán příslušný v oblasti přistěhovalectví žádost o azyl matky a dítěte jako nepřipustnou, odložil žádost o povolení k pobytu dítěte podanou otcem z důvodu rodinného vztahu a na základě nařízení č. 604/2013 rozhodl o přemístění matky a dítěte do Finska. Dne 24. listopadu 2020 bylo toto přemístění provedeno v souladu s článkem 29 uvedeného nařízení, což mělo za následek zrušení rozhodnutí o převzetí péče o dítě a jeho umístění. Dne 11. ledna 2021 podala matka ve Finsku žádost o azyl pro sebe a dítě, přičemž řízení o této žádosti nadále probíhá.

19. Dne 7. prosince 2020 podal otec žalobu proti rozhodnutí švédského orgánu příslušného v oblasti přistěhovalectví ze dne 27. října 2020 v rozsahu, v němž tento orgán rozhodl o odložení jeho žádosti o povolení k pobytu a o přemístění dítěte do Finska. Rozsudkem ze dne 21. prosince 2020 švédský soud zrušil uvedené rozhodnutí a vrátil věc tomuto orgánu k novému rozhodnutí, neboť otec dítěte nebyl vyslechnut. Po přezkoumání spisu tento orgán rozhodl dne 29. prosince 2020 o odložení věci týkajících se dítěte s odůvodněním, že dítě opustilo vnitrostátní území. Švédský soud, který rozhodl dne 6. dubna 2021 na základě žaloby podané otcem dne 19. ledna 2021 proti rozhodnutí ze dne 29. prosince 2020, zamítl návrhy otce, a zejména návrh na navrácení dítěte do Švédska na základě nařízení č. 604/2013. Podle informací poskytnutých švédským orgánem příslušným v oblasti přistěhovalectví nemá dítě v současné době povolení k pobytu ve Švédsku, takže do této země nemůže vstoupit.

20. Současně švédský soud usnesením o předběžném opatření vydaným v listopadu 2020 dočasně zachoval právo společné péče obou rodičů o dítě. Rozsudkem ze dne 29. dubna 2021 tento soud rozhodl o rozvodu rodičů, svěření dítěte s okamžitou platností do výhradní péče matky, zamítnutí žádosti o přiznání práva na styk s dítětem podané otcem a zrušení výše uvedeného usnesení o předběžném opatření.

21. Otec podal dne 21. prosince 2020 u hovioikeus (odvolací soud) v Helsinkách (Finsko) návrh na okamžité navrácení dítěte do Švédska, přičemž tvrdil, že dítě bylo neoprávněně odebráno nebo zadrženo. Rozhodnutím ze dne 25. února 2021 hovioikeus (odvolací soud) v Helsinkách tento návrh zamítl. Otec podal proti tomuto rozhodnutí kasační opravný prostředek ke Korkein oikeus (Nejvyšší soud, Finsko). Při posuzování tohoto opravného prostředku se tento soud dne 23. dubna 2021 rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Musí být čl. 2 odst. 11 nařízení [č. 2201/2003] [...] týkající se neoprávněného odebrání dítěte vykládán v tom smyslu, že situaci upravené v tomto ustanovení odpovídá situace, kdy jeden z rodičů bez souhlasu druhého rodiče přemístí dítě ze státu jeho obvyklého bydliště do jiného členského státu, který je příslušným členským státem na základě rozhodnutí o přemístění přijatého orgánem na základě nařízení [č. 604/2013]?
- 2) V případě záporné odpovědi na první otázku, musí být čl. 2 bod 11 nařízení [č. 2201/2003] týkající se neoprávněného zadržení vykládán v tom smyslu, že této kvalifikaci odpovídá situace, kdy soud státu bydliště dítěte zrušil rozhodnutí orgánu o postoupení spisu, který byl odložen poté, co dítě a matka opustily stát jejich bydliště, avšak dítě, jehož navrácení je požadováno, již nemá platné povolení k pobytu ve státě svého bydliště ani právo vstoupit do tohoto státu nebo v něm pobývat⁴?
- 3) Je-li třeba s ohledem na odpověď na první nebo druhou otázku vykládat čl. 2 odst. 11 nařízení [č. 2201/2003] v tom smyslu, že se jedná o neoprávněné odebrání nebo zadržení dítěte a že by toto dítě tedy mělo být navrženo do státu jeho obvyklého bydliště, je třeba čl. 13 první pododstavce písm. b) Haagské úmluvy z roku 1980 vykládat v tom smyslu, že brání navrácení dítěte:
 - a) z důvodu existence vážného nebezpečí ve smyslu tohoto ustanovení, že by kojenec, o kterého se matka osobně starala, byl, pokud by byl navrácen sám, vystaven nebezpečí fyzické nebo duševní újmy nebo by se jinak ocitl v nesnesitelné situaci; nebo
 - b) z důvodu, že by dítě bylo ve státě svého obvyklého bydliště převzato do péče a umístěno do přijímacího střediska buď samostatně, nebo s matkou, což by nasvědčovalo existenci vážného nebezpečí ve smyslu tohoto ustanovení, že by návrat vystavil dítě nebezpečí fyzické nebo duševní újmy nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace; nebo
 - c) z důvodu, že by se dítě bez platného povolení k pobytu ocitlo v nesnesitelné situaci ve smyslu tohoto ustanovení?
- 4) Pokud je s ohledem na odpověď na třetí otázku možné vykládat důvody zamítnutí podle čl. 13 prvního pododstavce písm. b) Haagské úmluvy z roku 1980 v tom smyslu, že existuje vážné nebezpečí, že by návrat vystavil dítě nebezpečí fyzické nebo duševní újmy nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace, musí být čl. 11 odst. 4 nařízení [č. 2201/2003] ve spojení s pojmem

⁴ – Zde je uvedena formulace druhé předběžné otázky, jak byla upřesněna předkládajícím soudem v jeho odpovědi ze dne 21. května 2021 na neformální žádost o informace zaslanou Soudním dvorem.

„nejvlastnější zájem dítěte“ ve smyslu článku 24 Listiny základních práv Evropské unie [dále jen „Listina“], vykládán v tom smyslu, že v situaci, kdy dítě ani matka nemají platné povolení k pobytu ve státě bydliště dítěte, musí uvedený stát bydliště dítěte přijmout vhodná opatření pro zajištění oprávněného pobytu dítěte a jeho matky v tomto členském státě?

V případě, že stát bydliště dítěte má takovou povinnost, je třeba vykládat zásadu vzájemné důvěry mezi členskými státy v tom smyslu, že stát, který dítě vrací, může v souladu s touto zásadou předpokládat, že stát bydliště dítěte tyto povinnosti splní, anebo nejvlastnější zájem dítěte vyžaduje, aby orgány státu obvyklého bydliště poskytly bližší údaje o konkrétních opatřeních, která byla nebo budou přijata na ochranu nejvlastnějšího zájmu dítěte, aby měl členský stát, který dítě vrací, zejména možnost posoudit vhodnost těchto opatření z hlediska nejvlastnějšího zájmu dítěte?

- 5) V případě, že stát obvyklého bydliště dítěte nemá povinnost, ve smyslu čtvrté předběžné otázky, přijmout vhodná opatření, musí být článek 20 Haagské úmluvy z roku 1980 ve světle článku 24 Listiny vykládán v situacích uvedených ve třetí předběžné otázce v bodech a) až c) v tom smyslu, že brání navrácení dítěte z důvodu, že toto navrácení dítěte by mohlo být považováno za odporující základním zásadám ochrany lidských práv a základních svobod ve smyslu tohoto ustanovení?“

IV. Řízení před Soudním dvorem

22. Předkládající soud požádal, aby byla žádost o rozhodnutí o předběžné otázce projednána v naléhavém řízení podle článku 107 jednacího řádu Soudního dvora. První senát Soudního dvora rozhodl dne 12. května 2021, na návrh soudce zpravodaje po vyslechnutí generálního advokáta, této žádosti vyhovět.

23. Dne 21. května 2021 předkládající soud odpověděl na neformální žádost Soudního dvora o informace. Spisem ze dne 31. května 2021 švédská vláda odpověděla na písemné otázky Soudního dvora a předložila dokumenty, které požadoval.

24. Odpůrkyně v původním řízení, finská vláda a Evropská komise předložily písemná vyjádření. Řeči těchto účastnic řízení, jakož i navrhovatele v původním řízení byly vyslechnuty na jednání, které se konalo dne 28. června 2021.

V. Analýza

A. K první a druhé otázce

1. Úvodní poznámky

25. Zprv ze znění prvních dvou předběžných otázek vyplývá, že podstatou těchto otázek předkládajícího soudu jsou důsledky rozhodnutí o přemístění dítěte a jeho matky na základě nařízení č. 604/2013 na kvalifikaci jako „neoprávněné odebrání nebo zadržení“, vymezené v čl. 2 bodě 11 nařízení č. 2201/2003. Tyto dvě otázky se tedy týkají společné otázky, takže je podle mého názoru vhodné je posoudit společně.

26. Zadruhé předkládající soud položil uvedené otázky týkající se výkladu čl. 2 bodu 11 nařízení č. 2201/2003 na základě předpokladu, že se tato norma vztahuje na spor v původním řízení, což odpůrkyně v původním řízení, podporovaná Komisí, zpochybňuje. Vzhledem k tomu, že použitelnost ustanovení nařízení č. 2201/2003 vyvolává obtíže a byla předmětem diskuse během jednání před Soudním dvorem, je třeba ověřit, zda taková situace, jako je situace popsaná v předkládacím rozhodnutí, spadá do působnosti tohoto nařízení⁵. Pokud ano, bude nutné přezkoumat kritéria, která zakládají kvalifikaci situace jako „neoprávněné odebrání nebo zadržení“.

2. K použitelnosti nařízení č. 2201/2003

27. Odpůrkyně v původním řízení, podporovaná Komisí, tvrdí, že použití nařízení č. 604/2013 spadá do výkonu veřejné moci členskými státy, který nesouvisí s otázkami občanského práva dotčenými nařízením č. 2201/2003, a dále že rozhodnutí týkající se práva na azyl a přistěhovalectví jsou výslovně vyloučena z působnosti nařízení č. 2201/2003.

28. S takovou analýzou lze stěží souhlasit. Je totiž třeba uvést, že nařízení č. 2201/2003 se vztahuje podle čl. 1 odst. 1 písm. b) na občanskoprávní věci týkající se přiznání, výkonu a úplného nebo částečného odnětí rodičovské zodpovědnosti. V tomto rámci Soudní dvůr opakovaně judikoval, že pojem „občanskoprávní věci“ nesmí být chápán restriktivně, nýbrž jako autonomní pojem unijního práva zahrnující zejména veškeré žádosti, opatření či rozhodnutí ve věcech „rodičovské zodpovědnosti“, mezi která patří s přihlédnutím k bodu 5 odůvodnění nařízení č. 2201/2003 ta, která se týkají ochrany dítěte⁶. V rámci tohoto extenzivního pojetí Soudní dvůr zahrnul do pojmu „občanskoprávní věci“ rovněž ochranná opatření, která mají z pohledu práva členských států veřejnoprávní povahu⁷. Takové pojetí „občanskoprávních věcí“ tedy počítá s ověřením toho, zda opatření bez ohledu na svou kvalifikaci svou povahou přispívá k ochraně dítěte.

29. Vzhledem k těmto skutečnostem se domnívám, že za zvláštních okolností projednávané věci spadá přemístění dítěte na základě nařízení č. 604/2013 do působnosti nařízení č. 2201/2003. Rozhodnutí o přemístění totiž musí být chápáno nikoli samostatně, ale v rámci celého řízení, jehož je součástí. Z toho vyplývá, že přemístění nelze oddělit od žádosti o mezinárodní ochranu, v níž nachází svůj přímý původ. V projednávané věci je přitom předmětem⁸ žádosti o mezinárodní ochranu zajistit, aby dítě mělo trvalý status, který ho ochrání před nebezpečím, kterému by mohlo být vystaveno. V důsledku toho tato žádost skutečně představuje opatření na ochranu dítěte, a spadá tedy mezi „občanskoprávní věci“ ve smyslu článku 1 nařízení č. 2201/2003.

30. Domnívám se, že tento závěr není zpochybněn bodem 10 odůvodnění nařízení č. 2201/2003, podle kterého toto nařízení „nemá být“ použito „ve věcech rozhodnutí o právu na azyl a imigraci“. Při čtení tohoto textu vyvozují z použití slov „nemá být“⁹, že unijní normotvůrce neměl v úmyslu

⁵ – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 18. prosince 2014, McCarthy a další (C-202/13, EU:C:2014:2050, bod 30); ze dne 25. července 2018, Alheto (C-585/16, EU:C:2018:584, bod 67), jakož i ze dne 12. března 2020, VW (Právo na přístup k obhájci v případě nedostavení se k soudnímu jednání) (C-659/18, EU:C:2020:201, body 22 a 23).

⁶ – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 27. listopadu 2007, C (C-435/06, EU:C:2007:714, body 46 až 51); ze dne 21. října 2015, Gogova (C-215/15, EU:C:2015:710, bod 26), jakož i ze dne 19. září 2018, C. E. a N. E. (C-325/18 PPU a C-375/18 PPU, EU:C:2018:739, bod 55).

⁷ – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 27. listopadu 2007, C (C-435/06, EU:C:2007:714, body 34, 50 a 51); ze dne 2. dubna 2009, A (C-523/07, EU:C:2009:225, bod 24, 27 až 29), jakož i ze dne 26. dubna 2012, Health Service Executive (C-92/12 PPU, EU:C:2012:255, body 60 a 61).

⁸ – V rozsudku ze dne 21. října 2015, Gogova (C-215/15, EU:C:2015:710, bod 28), Soudní dvůr rozhodl, že za účelem určení, zda žádost spadá do působnosti nařízení č. 2201/2003, je třeba se zaměřit na předmět této žádosti. Podotýkám, že v projednávané věci bude téměř stačit držet se znění dotčené žádosti.

⁹ – Formulace, kterou je třeba odlišit od formulace „nepoužije se“, která je více kogentní.

systematicky vyloučit z „občanskoprávních věcí“ všechna rozhodnutí týkající se práva na azyl. Taková analýza je ostatně v souladu s extenzivním přístupem Soudního dvora, který s ohledem na bod 5 odůvodnění uvedeného nařízení zahrnul do „občanskoprávních věcí“ opatření veřejnoprávní povahy na ochranu dítěte.

31. Nad rámec znění uvedeného bodu 10 odůvodnění, který v každém případě není právně závazný¹⁰, z ustanovení nařízení č. 2201/2003 nevyplývá, že rozhodnutí týkající se práva na azyl jsou v zásadě vyloučena z působnosti tohoto nařízení. Na podporu této analýzy podotýkám, že tato rozhodnutí nejsou uvedena v čl. 1 odst. 3 uvedeného nařízení, který stanoví taxativní výčet oblastí, které jsou z působnosti tohoto nařízení vyloučeny¹¹. Tím, že čl. 1 odst. 2 nařízení č. 2201/2003 neuvádí mezi občanskoprávními věcmi rozhodnutí týkající se práva na azyl, ostatně nelze argumentovat. Jak již rozhodl Soudní dvůr, použití výrazu „zejména“ v čl. 1 odst. 2 nařízení č. 2201/2003 totiž znamená, že výčet obsažený v tomto ustanovení je demonstrativní¹².

32. S ohledem na všechny tyto úvahy se domnívám na rozdíl od toho, co tvrdí Komise a odpůrkyně v původním řízení, že rozhodnutí týkající se práva na azyl spadají do působnosti nařízení č. 2201/2003, pokud mají stejně jako v projednávané věci povahu opatření na ochranu dítěte.

3. Ke kvalifikaci situace jako „neoprávněného odebrání nebo zadržení“

33. V souladu s výše popsanou logikou je třeba analyzovat každé z kritérií pro kvalifikaci odebrání nebo zadržení jako „neoprávněného“ a ověřit s ohledem na okolnosti věci, zda jsou tyto podmínky splněny.

34. V tomto ohledu čl. 2 bod 11 nařízení č. 2201/2003, jehož znění je velmi podobné znění článku 3 Haagské úmluvy z roku 1980, zahrnuje neoprávněné odebrání a zadržení do jedné definice. S odkazem na tuto definici Soudní dvůr uvedl, že předpokladem pro neoprávněné odebrání nebo zadržení ve smyslu čl. 2 bodu 11 uvedeného nařízení je, že dítě mělo bezprostředně před odebráním nebo zadržením obvyklé bydliště v členském státě původu a došlo k němu v důsledku porušení práva péče o dítě přiznaného podle právních předpisů tohoto členského státu¹³. Z toho vyplývá, že kvalifikace situace jako „neoprávněné odebrání nebo zadržení“ je v zásadě založena na dvou kumulativních pojmech „obvyklé bydliště dítěte“ a „porušení práva péče o dítě“. Za účelem poskytnutí užitečné odpovědi předkládajícímu soudu je proto třeba postupně přezkoumat každý z těchto dvou pojmů.

a) K obvyklému bydlišti dítěte

35. Pojem „obvyklé bydliště“ se v nařízení č. 2201/2003 objevuje ve dvou rolích. V souladu s čl. 2 bodem 11 a článkem 11 tohoto nařízení představuje klíčový prvek pro kvalifikaci situace jako „neoprávněné odebrání nebo zadržení“ a pro mechanismus navrácení dítěte stanoveného

¹⁰ – Rozsudek ze dne 25. listopadu 2020, Istituto nazionale della previdenza sociale (Rodinné dávky pro dlouhodobě pobývajících rezidenty) (C-303/19, EU:C:2020:958, bod 26).

¹¹ – Rozsudek ze dne 13. října 2016, Mikołajczyk (C-294/15, EU:C:2016:772, bod 29). Mimoto připomínám z hlediska znění bodu 10 odůvodnění nařízení č. 2201/2003, že odůvodnění unijního aktu nejen není právně závazné, ale nemůže být ani uplatňováno jako důvod pro odchýlení se od vlastních ustanovení dotčeného aktu ani pro výklad těchto ustanovení ve smyslu zjevně odporujícím jejich znění [rozsudek ze dne 25. listopadu 2020, Istituto nazionale della previdenza sociale (Rodinné dávky pro dlouhodobě pobývajících rezidenty) (C-303/19, EU:C:2020:958, bod 26)].

¹² – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 27. listopadu 2007, C (C-435/06, EU:C:2007:714, bod 30).

¹³ – Viz rozsudek ze dne 9. října 2014, C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, bod 47).

v takovém případě. V rámci článků 8 až 10 uvedeného nařízení pak má povahu obecného kritéria příslušnosti¹⁴. Nicméně vzhledem k tomu, že pojem „obvyklé bydliště“ musí mít v nařízení č. 2201/2003 jednotný význam, Soudní dvůr rozhodl, že výklad tohoto pojmu v rámci článků 8 a 10 tohoto nařízení lze vztáhnout i na čl. 2 bod 11 a na článek 11 téhož nařízení¹⁵.

36. Je třeba uvést, že nařízení č. 2201/2003 neobsahuje žádnou definici pojmu „obvyklé bydliště“, i když použití přídatného jména v něm znamená, že bydliště vykazuje určitou trvalost či pravidelnost¹⁶, a neodkazuje výslovně na právo členských států. Soudní dvůr z toho vyvodil, že pojem „obvyklé bydliště“ musí být předmětem autonomního výkladu s ohledem na kontext ustanovení nařízení č. 2201/2003 a na cíl sledovaný tímto nařízením, zejména pak na cíl vyplývající z bodu 12 jeho odůvodnění, podle kterého bylo uvedené nařízení formulováno s ohledem na nejlepší zájmy dítěte, a zejména na kritérium blízkosti¹⁷.

37. Na tomto základě Soudní dvůr rozhodl, že místo obvyklého bydliště dítěte ve smyslu nařízení č. 2201/2003 se nachází v místě, kde se fakticky nachází středobod jeho života na základě konkrétních okolností v každém jednotlivém případě¹⁸. V rámci tohoto konkrétního přístupu je tedy třeba zohlednit kromě fyzické přítomnosti dítěte na území členského státu další skutečnosti, které mohou nasvědčovat tomu, že tato přítomnost není pouze dočasná či příležitostná a že pobyt dítěte svědčí o určitém stupni integrace dítěte v rámci sociálního a rodinného prostředí¹⁹. V tomto rámci je třeba v každém konkrétním případě přihlídnout k souboru nepřímých shodujících se indicií, jako je trvání, pravidelnost, podmínky a důvody pobytu dítěte na území různých členských států, kde se dítě nacházelo během svého života, místo a podmínky jeho školní docházky, jakož i rodinné a sociální vazby dítěte v uvedených členských státech²⁰.

38. Pokud je kromě toho dítě malé, jako je tomu v projednávané věci, Soudní dvůr rozhodl, že hodnocení integrace dítěte v sociálním a rodinném prostředí nemůže pomíjet okolnosti pobytu blízkých osob, na nichž je dítě závislé²¹. Prostředím, v němž se vyvíjí dítě nízkého věku, je především rodinné prostředí tvořené osobou či osobami, s nimiž dítě žije, které jej skutečně opatrují a pečují o něj²² – zpravidla jeho rodiče. Pokud tedy takové dítě žije v každodenním životě se svými rodiči, je třeba určit místo, kde tito rodiče stabilně pobývají a kde jsou integrováni do sociálního a rodinného prostředí²³. Za účelem určení tohoto místa je třeba zkoumat řadu skutkových okolností, které zahrnují demonstrativně dobu trvání, řádnost, podmínky a důvody pobytu rodičů v dotčeném členském státě nebo členských státech, jejich jazykové znalosti, jejich

¹⁴ – Podrobněji k tomuto rozlišení viz stanovisko generálního advokáta N. Wahla ve věci OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:375, body 44 až 51).

¹⁵ – Viz rozsudky ze dne 9. října 2014, C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, bod 54), a ze dne 8. června 2017, OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, bod 41).

¹⁶ – Viz rozsudky ze dne 22. prosince 2010, Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, bod 44), a ze dne 17. října 2018, UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:835, bod 45).

¹⁷ – Viz rozsudky ze dne 2. dubna 2009, A (C-523/07, EU:C:2009:225, body 34 a 35); ze dne 22. prosince 2010, Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, body 44 až 46); ze dne 9. října 2014, C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, bod 50); ze dne 8. června 2017, OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, bod 40); ze dne 28. června 2018, HR (C-512/17, EU:C:2018:513, bod 40), jakož i ze dne 17. října 2018, UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:835, bod 45).

¹⁸ – Viz rozsudek ze dne 28. června 2018, HR (C-512/17, EU:C:2018:513, body 41 a 42).

¹⁹ – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 2. dubna 2009, A (C-523/07, EU:C:2009:225, body 37 a 38); ze dne 22. prosince 2010, Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, body 44, 47 až 49); ze dne 9. října 2014, C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, bod 51); ze dne 8. června 2017, OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, body 42 a 43), jakož i ze dne 28. června 2018, HR (C-512/17, EU:C:2018:513, bod 41).

²⁰ – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 2. dubna 2009, A (C-523/07, EU:C:2009:225, bod 39), a ze dne 28. června 2018, HR (C-512/17, EU:C:2018:513, bod 43).

²¹ – Viz rozsudek ze dne 22. prosince 2010, Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, body 53 až 55).

²² – Viz rozsudek ze dne 8. června 2017, OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, bod 45).

²³ – Viz rozsudek ze dne 28. června 2018, HR (C-512/17, EU:C:2018:513, bod 45).

zeměpisný a rodinný původ, jakož i rodinné a sociálních vztahy, které v tomto členském státě nebo členských státech udržují. Tyto indicie objektivní povahy mohou být případně doplněny s přihlédnutím k záměru rodičů, kteří mají právo péče o dítě, usadit se s dítětem na určitém místě, pokud odráží skutečnou integraci rodičů, a tedy dítěte, do sociálního a rodinného prostředí²⁴.

39. Jak uvedl generální advokát H. Saugmandsgaard Øe ve věci UD, Soudní dvůr tak zakotvil tzv. hybridní přístup, podle kterého je obvyklé bydliště dítěte určeno jednak na základě objektivních faktorů charakterizujících pobyt dítěte v daném místě a jednak na základě okolností týkajících se pobytu jeho rodičů, jakož i jejich záměru stran bydliště dítěte²⁵. Bude věcí předkládajícího soudu, aby na základě těchto skutečností ověřil, zda dítě mělo bezprostředně před údajným neoprávněným odebráním nebo zadržením s přihlédnutím ke všem konkrétním skutkovým okolnostem projednávané věci obvyklé bydliště ve Švédsku.

40. Vzhledem k tomu a za účelem poskytnutí užitečných vodítek předkládajícímu soudu podotýkám, pokud jde o kvalifikaci situace jako „neoprávněné odebrání“, že dítě, stejně jako jeho matka, bylo dne 24. listopadu 2020 přemístěno do Finska. Před tímto odebráním však dítě pobývalo ve Švédsku od 5. září 2019, kdy se narodilo, zatímco jeho rodiče, kteří měli právo péče o dítě, žili v této zemi od května 2019 a měli zde povolení k pobytu. Z toho vyplývá, že s výhradou dodatečných skutečností, které by měl předkládající soud k dispozici, je pravděpodobně prokázáno, že před odebráním se obvyklé bydliště dítěte nacházelo ve Švédsku.

41. Naproti tomu z hlediska kvalifikace situace jako „zadržení“ nepovažuji s ohledem na výše uvedená kritéria za prokázané, že si dítě zachovalo své obvyklé bydliště ve Švédsku bezprostředně před údajným neoprávněným zadržením. Jak jsem již zdůraznil, obvyklé bydliště malého dítěte je úzce spjato s bydlištěm osob, s nimiž dítě žije, které jej skutečně opatrují a pečují o něj. Ze skutečností sdělených Soudnímu dvoru přitom vyplývá, že v důsledku rozhodnutí přijatých švédskými orgány v návaznosti na chování otce s ním již dítě nemá prakticky žádný kontakt a žije se svou matkou. Kromě toho podotýkám, že k odebrání dítěte do Finska na základě okamžité vykonatelného rozhodnutí o přemístění došlo na základě žádosti o mezinárodní ochranu podané matkou jménem dítěte a od svého odebrání pobývá dítě v této zemi²⁶ se svou matkou a nemá právo vstoupit do Švédska, ani ve Švédsku pobývat. Domnívám se, že takové skutečnosti svědčí o zakotvení dítěte ve Finsku mohou být užitečně zohledněny při určování obvyklého bydliště dítěte a mohou být rozhodující pro závěr o neexistenci neoprávněného zadržení.

b) K porušení práva péče o dítě

42. Z článku 2 bodu 11 nařízení č. 2201/2003 vyplývá, že odebrání nebo zadržení je neoprávněné tehdy, když porušuje skutečný výkon práva péče o dítě přiznaného na základě práva členského státu, v němž dítě pobývalo bezprostředně před svým odebráním nebo zadržením. Jinými slovy předpokladem pro neoprávněnost odebrání nebo zadržení dítěte pro účely použití nařízení č. 2201/2003 je nutně existence práva péče o dítě přiznaného použitelným vnitrostátním právem, které bylo tímto odebráním nebo tímto zadržením porušeno.

²⁴ – Viz rozsudky ze dne 2. dubna 2009, A (C-523/07, EU:C:2009:225, bod 40), a ze dne 8. června 2017, OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, body 46 a 47).

²⁵ – Viz stanovisko generálního advokáta H. Saugmandsgaarda Øe ve věci UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:749, bod 52).

²⁶ – Podle matky dítěte chodí dítě do finských jeslí během dne a již hovoří finským jazykem přiměřeně svému věku. V rozsudku ze dne 9. října 2014, C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, bod 56), Soudní dvůr uvedl, že nutnost zajistit ochranu nejlepšího zájmu dítěte s sebou nese posouzení skutkových okolností, které mohou prokazovat určitou integraci dítěte do sociálního a rodinného prostředí po jeho odebrání.

43. V projednávané věci klade předkládající soud dotaz, zda odebrání dítěte, k němuž došlo v rámci přemístění do členského státu příslušného k posouzení žádosti o mezinárodní ochranu, a jeho setrvání v tomto státě mohou být kvalifikovány jako porušení práva péče o dítě. Pro poskytnutí užitečné odpovědi předkládajícímu soudu je třeba nejen vymezit rámec pojmu „právo péče o dítě“, ale především podrobněji definovat pojem „porušení“ tohoto práva. Stran tohoto posledně uvedeného bodu bez dalšího uvádím, že podle mého názoru okolnost, že odebrání dítěte vyplývá z použití nařízení č. 604/2013, dokládá, že předpokladem pro porušení práva péče o dítě nutně je, že došlo k zásahu do pokojného stavu přičitatelnému pachateli neoprávněného odebrání nebo zadržení.

1) Skutečný výkon práva péče o dítě

44. Na základě definice v čl. 2 bodě 9 nařízení č. 2201/2003 Soudní dvůr rozhodl, že pojem „právo péče o dítě“ je autonomním pojmem, který je třeba vykládat jednotně a pro účely uplatnění uvedeného nařízení právo péče o dítě v každém případě zahrnuje právo nositele daného práva určit místo bydliště dítěte²⁷. I když je pojem „právo péče o dítě“ vymezen unijním právem, odkazuje čl. 2 bod 11 nařízení č. 2201/2003 pro účely určení nositele tohoto práva na právní předpisy členského státu, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před odebráním nebo zadržením. Podle znění uvedeného článku totiž závisí neoprávněnost odebrání nebo zadržení dítěte na „právu péče o dítě vyplývajícím ze soudního rozhodnutí, ze zákona nebo z právně závazné dohody podle právních předpisů členského státu, ve kterém mělo dítě své obvyklé bydliště bezprostředně před odebráním nebo zadržením“. Přiznání práva péče o dítě oběma rodičům nebo jenom jednomu z nich tudíž spadá do výlučné působnosti práva členského státu původu.

45. Z těchto skutečností vyplývá, že bude na předkládajícím soudu, aby určil, zda měl otec právo péče o dítě opravňující jej k tomu rozhodnout o místě bydliště dítěte přiznané členským státem, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před odebráním nebo zadržením. V tomto ohledu poznamenávám, že podle skutečností, kterými disponuje Soudní dvůr, byli nositelem práva péče o dítě společně otec a matka až do rozsudku vydaného dne 29. dubna 2021, kterým švédský soud s okamžitou platností umístil dítě do výlučné péče matky²⁸.

46. K tomuto prvnímu právnímu kritériu, které spočívá v existenci práva péče o dítě, se přidává druhé kritérium, které je více faktické. Podle článku 2 bodu 11 písm. b) nařízení č. 2201/2003 je odebrání nebo zadržení neoprávněné pouze za předpokladu, že „v době odebrání nebo zadržení bylo skutečně vykonáváno právo péče o dítě, ať společně nebo samostatně, nebo by toto právo bylo vykonáváno, kdyby k odebrání nebo zadržení nedošlo“. Tato doplňující podmínka je logická, jelikož kvalifikace situace jako „neoprávněné odebrání nebo zadržení“ implikuje použití mechanismu okamžitého navrácení dítěte stanoveného v nařízení č. 2201/2003. V situaci, kdy právo péče o dítě existuje pouze teoreticky s minimálními nebo vůbec žádnými konkrétními projevy, přitom není provedení řízení o okamžitém navrácení v souladu s cílem chránit základní zájmy dítěte sledovaným uvedeným nařízením.

47. Soudní dvůr dosud neměl podle mých informací příležitost výslovně upřesnit význam kritéria týkajícího se skutečného výkonu práva péče o dítě. Generální advokát H. Saugmandsgaard Øe však ve svém stanovisku předneseném ve věci UD navrhl nepřímou definici tohoto pojmu, když uvedl,

²⁷ – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 5. října 2010, McB. (C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, bod 41).

²⁸ – Pokud jde o ukončení společné péče o dítě k datu 29. dubna 2021, toto ukončení má za následek, že kvalifikací jako „neoprávněné zadržení“ lze kvalifikovat v každém případě pouze situaci v období od 24. listopadu 2020 do 29. dubna 2021.

„že rodič, který o dítě skutečně nepečuje (i když je nositelem rodičovské zodpovědnosti), spoluvytváří jeho rodinné prostředí, pouze pokud s ním dítě stále udržuje pravidelný kontakt“²⁹. Kromě toho podotýkám, že tento pojem „skutečný výkon práva péče o dítě“ je rovněž uveden v Haagské úmluvě z roku 1980, jejíž článek 3 definuje neoprávněné odebrání nebo zadržení prakticky totožnými slovy, jako používá čl. 2 bod 11 nařízení č. 2201/2003. Z vysvětlující zprávy k této úmluvě přitom vyplývá, že skutečný charakter práva péče o dítě, který musí být ověřen s ohledem na okolnosti specifické pro každý případ, musí být chápán široce³⁰ a odpovídá situacím, kdy se pečující osoba stará o osobu dítěte samotnou, i když konkrétně, ale z oprávněných důvodů nebydlí společně³¹.

48. Z těchto skutečností vyvozují, že rodič vykonává skutečně právo péče o dítě, když se stará o osobu dítěte a udržuje s dítětem pravidelné vazby. Obrisy tohoto kritéria však musí být zkoumány a uplatňovány obezřetně a pečlivě s cílem zabránit jakémukoli zneužití tohoto kritéria za účelem odůvodnění odebrání nebo zadržení dítěte, neboť jinak by byl porušen cíl ochrany nejlepšího zájmu dítěte sledovaný nařízením č. 2201/2003. Předkládající soud bude muset při posouzení zohlednit skutečnost, že pouze dva měsíce po jeho narození bylo dítě předmětem rozhodnutí o převzetí péče a o umístění spolu se svou matkou do přijímacího střediska z důvodu násilného chování otce a od této události otec udržoval podle švédských orgánů s dítětem pouze sporadické vztahy.

2) *Zásah do pokojného stavu přičitatelný matce dítěte*

49. Za účelem zdůraznění této posledně uvedené podmínky je třeba odkázat na definici pojmu „neoprávněné odebrání“ přijatou Haagskou úmluvou z roku 1980 a nařízením č. 2201/2003. Pokud jde o uvedenou úmluvu, stejně jako Komise konstatují, že podle bodu 11 vysvětlující zprávy k Haagské úmluvě z roku 1980 „předpokládané situace vyplývají z použití zásahů do pokojného stavu k vytvoření umělých vazeb mezinárodní příslušnosti za účelem získání péče o dítě“. Tato úvaha je vysvětlena v bodech 12 až 15 této vysvětlující zprávy, z níž v podstatě vyplývá, že neoprávněné odebrání, které má za následek odebrání dítěte z rodinného a sociálního prostředí, v němž se odehrával jeho život, má za účel získat od orgánů země, kam bylo dítě přemístěno, právo péče o dítě. Jinými slovy snahou o získání více či méně umělé příslušnosti má pachatel nebo podněcovatel neoprávněného odebrání v úmyslu získat právní posvěcení zásahu do pokojného stavu, kterého se dopustil.

50. Totožné pojetí neoprávněného odebrání nebo zadržení vyplývá rovněž z analýzy rozsudků Soudního dvora týkajících se výkladu nařízení č. 2201/2003. Soudní dvůr tak uvedl, že „protiprávní přemístění dítěte *na základě jednostranného rozhodnutí* jednoho z jeho rodičů dítě nejčastěji zbavuje možnosti udržovat pravidelné osobní vztahy a přímý styk s druhým rodičem“³². Na základě stejné logiky Soudní dvůr rozhodl, že cílem ustanovení nařízení č. 2201/2003, včetně zejména těch, která se týkají okamžitého navrácení dítěte, je zabránit, aby „některý z rodičů

²⁹ – Viz stanovisko generálního advokáta H. Saugmandsgaarda Øe ve věci UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:749, bod 94).

³⁰ – Analýza rozhodnutí uvedených v databázi Incadat (sbírka judikatury soudů členských států, signatářů Haagské úmluvy z roku 1980) ukazuje, že toto široké pojetí pojmu „účinný výkon práva péče o dítě“ je přijímáno soudy členských států.

³¹ – Vysvětlující zpráva k Haagské úmluvě z roku 1980, Perez-Vera, E., body 72, 73 a 115 (<https://assets.hcch.net/docs/a5fb103c-2ceb-4d17-87e3-a7528a0d368c.pdf>).

³² – Rozsudky ze dne 23. prosince 2009, Detiček (C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, bod 56), a ze dne 1. července 2010, Povse (C-211/10 PPU, EU:C:2010:400, bod 64).

nemohl posílit svou pozici v otázce péče o dítě tím, že by se *zásahem do pokojného stavu* vymanol z příslušnosti soudů, které jsou v zásadě určeny – v souladu s pravidly stanovenými zejména v tomto nařízení – k rozhodování o rodičovské zodpovědnosti k tomuto dítěti“³³.

51. Z toho vyplývá, že porušení práva péče o dítě, které s sebou nese neoprávněné odebrání nebo zadržení, je v Haagské úmluvě z roku 1980 i v nařízení č. 2201/2003 chápáno stejně. Ve smyslu obou těchto předpisů spočívá porušení práva péče o dítě v zásadě v protiprávním jednání, které umožňuje rodiči odpovědnému za odebrání dítěte nebo jeho zadržení obejít pravidla mezinárodní příslušnosti. Ze všech těchto skutečností vyvozují, že kvalifikace situace jako neoprávněné odebrání nebo zadržení nezávisí na rozdíl od tvrzení finské vlády pouze na čistě věcném objektivním zjištění, že dítě bylo odebráno nebo zadrženo mimo místo svého obvyklého bydliště bez souhlasu nositele nebo spolunositele práva péče o dítě. Dále je třeba, aby zásah do práva péče o dítě byl důsledkem zásahu do pokojného stavu přičitatelného rodiči odpovědnému za odebrání nebo zadržení dítěte, jehož cílem je v rozporu s nejlepším zájmem dítěte poskytnout tomuto rodiči praktickou nebo právní výhodu na úkor druhého rodiče.

52. Zvláštnost projednávané věci spočívá v tom, že k odebrání dítěte došlo v rámci rozhodnutí přijatého na základě nařízení č. 604/2013 o přemístění dotčeného dítěte a jeho matky do členského státu příslušného k posouzení žádostí o mezinárodní ochranu podaných touto matkou. V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že podle čl. 7 odst. 1 směrnice 2013/32/EU³⁴ musí mít každá zletilá osoba způsobilá k právním úkonům právo učinit svým jménem žádost o mezinárodní ochranu. Pokud jde o nezletilé, čl. 7 odst. 3 směrnice 2013/32 stanoví, že nezletilí musí mít právo učinit žádost o mezinárodní ochranu buď vlastním jménem, pokud jsou způsobilí k právním úkonům v rámci řízení v souladu s vnitrostátním právem dotčeného členského státu, nebo prostřednictvím svých rodičů či jiných zletilých rodinných příslušníků. Z těchto ustanovení vyplývá, že unijní právní úprava nebrání ani tomu, aby několik rodinných příslušníků podalo samostatně žádost o mezinárodní ochranu, ani tomu, aby jeden z nich podal svou žádost také jménem nezletilého rodinného příslušníka³⁵.

53. V souladu s článkem 20 nařízení č. 604/2013 se řízení o určení příslušného členského státu zahajuje podáním této žádosti. Podle odstavce 3 tohoto článku je situace nezletilé osoby, která doprovází žadatele a splňuje definici rodinného příslušníka, neoddělitelná od situace jeho rodinného příslušníka a zabývá se jí členský stát příslušný k posouzení žádosti o mezinárodní ochranu tohoto rodinného příslušníka, třebaže nezletilá osoba není sama žadatelem, za předpokladu, že je to v jejím nejlepším zájmu. Soudní dvůr rozhodl, že není-li prokázán opak, toto ustanovení zakládá domněnku, že je v nejlepším zájmu dítěte řešit situaci tohoto dítěte společně se situací jeho rodičů³⁶.

54. Příslušný vnitrostátní orgán, u kterého byla taková žádost o mezinárodní ochranu podána, totiž nemá svěřit příslušnost k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu členskému státu určenému podle výběru žadatele, nýbrž má použít kritéria příslušnosti stanovená unijním normotvůrcem v kapitole III nařízení č. 604/2013 k určení členského státu příslušného

³³ – Rozsudek ze dne 8. června 2017, OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, bod 63). V témže smyslu viz rozsudky ze dne 23. prosince 2009, Detiček (C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, bod 57), a ze dne 9. října 2014, C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, bod 67). V rozsudcích ze dne 1. července 2010, Povse (C-211/10 PPU, EU:C:2010:400, bod 43), a ze dne 24. března 2021, SS (C-603/20 PPU, EU:C:2021:231, bod 45), Soudní dvůr používá společný pojem „únos“, který je explicitnější a smysluplnější a je použit rovněž v názvu Haagské úmluvy z roku 1980.

³⁴ – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 26. června 2013 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany (Úř. věst. 2013, L 180, s. 60).

³⁵ – Viz rozsudek ze dne 4. října 2018, Ahmedbekova (C-652/16, EU:C:2018:801, body 53 až 55).

³⁶ – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 23. ledna 2019, M. A. a další (C-661/17, EU:C:2019:53, body 87 až 90).

k posouzení uvedené žádosti s přihlédnutím k nejlepšímu zájmu dítěte³⁷. Na základě těchto kritérií pro určení může členský stát, u kterého byla podána žádost o mezinárodní ochranu, požádat jiný členský stát, aby žadatele převzal nebo přijal zpět za podmínek stanovených v člancích 21, 23 a 24 nařízení č. 604/2013. Domnívá-li se dožadovaný stát po provedení kontrol stanovených v člancích 22 a 25 tohoto nařízení, že je příslušný k posouzení žádosti o mezinárodní ochranu, je žadatel v souladu s článkem 26 uvedeného nařízení předmětem rozhodnutí o přemístění do tohoto státu.

55. Toto rozhodnutí je s výhradou realizace opravných prostředků stanovených v článku 27 nařízení č. 604/2013 závazné vůči žadateli, který může být za podmínek stanovených v čl. 28 druhém pododstavci uvedeného nařízení zajištěn za účelem zajištění řízení o přemístění, existuje-li vážné nebezpečí útěku. Podle článku 29 uvedeného nařízení musí být přemístění provedeno, jakmile je to z praktického hlediska možné, avšak nejpozději šest měsíců od přijetí převzetí žádosti dožadovaným členským státem.

56. Z této analýzy vyplývá, že použití objektivních kritérií pro určení stanovených v nařízení č. 604/2013 znamená pro žadatele, který nemá bydliště v členském státě příslušném k posouzení žádosti o mezinárodní ochranu, provedení řízení o přemístění, které je pro něj závazné. Za těchto podmínek nemůže přemístění dítěte podle článku 29 nařízení č. 604/2013 na základě žádosti o mezinárodní ochranu, kterou za něj podal pouze jeden z rodičů, kteří mají právo péče o dítě, rovněž dotčený rozhodnutím o přemístění, *samo o sobě* představovat porušení tohoto práva ve smyslu čl. 2 bodu 11 nařízení č. 2201/2003. V takovém případě totiž odebrání dítěte nevyplývá ze zásahu do pokojného stavu, který by bylo možné přičíst tomuto rodiči, ale z provádění odlišné právní úpravy, jejíž použití je kogentní jak pro členské státy, tak pro žadatele o mezinárodní ochranu.

57. Jinak je tomu ovšem v případě, kdy má rodič pod záminkou žádosti o mezinárodní ochranu podané pro dítě a pro svou osobu ve skutečnosti v úmyslu dopustit se zásahu do pokojného stavu s cílem obejít pravidla příslušnosti stanovená v nařízení č. 2201/2003³⁸. I když posouzení existence zásahu do pokojného stavu spadá každopádně do pravomoci vnitrostátního soudu, kterému přísluší zkoumat všechny konkrétní okolnosti věci, domnívám se s ohledem na informace sdělené předkládajícím soudem a účastníky řízení, že takové protiprávní jednání nebylo prokázáno³⁹.

58. Podle informací v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce totiž z žádných skutkových okolností nevyplývá, že by matka zneužila řízení o žádosti o azyl s cílem obejít pravidla soudní příslušnosti stanovená v nařízení č. 2201/2013⁴⁰. Je třeba zdůraznit, že poté, co matka již požádala dne 4. prosince 2019 o povolení k pobytu pro dítě ve Švédsku, požádala dne 7. srpna 2020 *stejnou zemi* o udělení statusu mezinárodní ochrany pro sebe a své dítě. Skutečnost, že matka neinformovala otce dítěte o žádosti o mezinárodní ochranu podané švédským orgánům a o jejím posuzování, sama o sobě nepředstavuje důkaz o podvodném úmyslu ze strany matky s tím, že k tomuto jednání kromě toho došlo v kontextu obav spojených s domácím násilím v minulosti. Jak zdůrazňuje předkládající soud, dne 2. září 2020 matka dále

³⁷ – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 7. června 2016, Ghezelbash (C-63/15, EU:C:2016:409, bod 54).

³⁸ – V rozsudku ze dne 18. prosince 2014, McCarthy a další (C-202/13, EU:C:2014:2450, bod 54), Soudní dvůr uvedl, že důkaz o zneužití vyžaduje zejména posoudit, zda se dotyčná osoba snažila získat výhodu vyplývající z unijní právní úpravy tím, že uměle vytvořila podmínky vyžadované pro její získání.

³⁹ – Mimoto se mi jeví, že objektivní obtíž spojená se znalostí a pochopením složitého mechanismu stanoveného nařízením č. 604/2013 za účelem určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu, jakož i nejistota ohledně výsledku takového postupu, přispívají ke konstatování, že strategie mající za cíl obejít ustanovení tohoto předpisu s cílem vytvořit umělé vazby mezinárodní soudní příslušnosti je nereálná.

⁴⁰ – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 8. června 2017, OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, bod 64).

požádala švédský soud o přiznání výhradní péče o dítě, což je datum, kdy jí orgán příslušný v oblasti přistěhovalectví již oznámil, že k posouzení její žádosti o mezinárodní ochranu a žádosti jejího dítěte o mezinárodní ochranu je příslušná Finská republika. I když navíc matka přicestovala dobrovolně do Finska, je pravda, že k tomuto přemístění došlo na základě závazného rozhodnutí o přemístění, přičemž nelze mít za to, že byla povinna podat proti tomuto rozhodnutí opravný prostředek⁴¹, a tím méně, že by mohla toto rozhodnutí nesplnit.

59. V souladu s tímto rozhodnutím o přemístění pak matka a dítě pobývaly bez přerušení ve Finsku, tedy v členském státě, který je příslušný k posouzení žádosti o mezinárodní ochranu, o níž probíhá v současné době řízení, přičemž dne 27. května 2021 se uskutečnil pohovor s matkou dítěte. Je třeba konstatovat, že ve Švédsku nebyl podán žádný návrh, ani nebylo vydáno žádné rozhodnutí o přijetí matky a dítěte zpět a právní situace dotčených osob je i nadále situací žadatelů o mezinárodní ochranu s bydlištěm ve Finsku, což je stát příslušný k posouzení jejich žádosti. Rozsudkem ze dne 6. dubna 2021, který se podle odpůrkyně v původním řízení stal pravomocným dne 12. května 2021, švédský správní soud zamítl žádost otce dítěte o jeho navrácení na základě nařízení č. 604/2013. Konečně je třeba poznamenat, že matka ani dítě nemají v současné době povolení k pobytu ve Švédsku a že soud tohoto členského státu příslušný v rodinných záležitostech rozhodl o svěřeni výhradní péče o dítě matce a zamítnutí žádosti otce o přiznání práva na styk s dítětem.

60. Domnívám se, že takové okolnosti mohou vylučovat porušení práva péče o dítě, a tudíž kvalifikaci situace jako „neoprávněného odebrání nebo zadržení“.

B. K třetí, čtvrté a páté otázce

61. Konečně uvádím, že třetí, čtvrtá a pátá předběžná otázka se týkají podmínek, za kterých může soud, u kterého byl podán návrh na navrácení, zamítnout tento návrh na základě čl. 13 prvního pododstavce písm. b) Haagské úmluvy z roku 1980 a čl. 11 odst. 4 nařízení č. 2201/2003 za účelem zajištění ochrany dítěte.

62. Ze samotného znění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že tyto otázky jsou podmíněné. Jsou položeny pouze pro případ, že by odpověď na první dvě otázky umožnila se domnívat, že okolnosti věci v původním řízení lze kvalifikovat jako „neoprávněné odebrání nebo zadržení“ dítěte ve smyslu čl. 2 bodu 11 uvedeného nařízení. Jak bylo přitom uvedeno v tomto stanovisku způsobem, který podle mého názoru neponechává prostor pro pochybnosti, tuto kvalifikaci nelze přijmout. Není tedy třeba odpovídat na třetí, čtvrtou a pátou předběžnou otázku. Ostatně uvádím, že potvrzení existence soudního rozhodnutí, na které odkázala odpůrkyně v původním řízení na jednání, kterým bylo zamítnuto odvolání otce proti rozsudku ze dne 29. dubna 2021 o svěřeni výhradní péče o společné dítě matce, může ukončit diskusi před předkládajícím soudem o navrácení dítěte do Švédska.

VI. Závěry

Vzhledem k výše uvedenému navrhuji Soudnímu dvoru, aby odpověděl na předběžné otázky položené Korkein oikeus (Nejvyšší soud, Finsko) takto:

⁴¹ – V rozsudku ze dne 7. června 2016, Ghezelbash (C-63/15, EU:C:2016:409, bod 54), Soudní dvůr ostatně uvedl, že podání odvolání podle nařízení č. 604/2013 nemůže být postaveno na roveň *forum shoppingu*, kterému se dublinský systém snaží vyhnout.

„Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 musí být vykládáno v tom smyslu, že takovou situaci, jako je situace ve věci v původním řízení, kdy dítě a jeho matka byly přemístěny a setrvaly v členském státě na základě provedení rozhodnutí o přemístění přijatého příslušným orgánem členského státu původu v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států, nelze považovat za neoprávněné odebrání nebo zadržení ve smyslu čl. 2 bodu 11 nařízení č. 2201/2003, ledaže se prokáže, že se matka pod záminkou žádosti o mezinárodní ochranu podané pro dítě dopustila zásahu do pokojného stavu s cílem obejít pravidla soudní příslušnosti stanovená v nařízení č. 2201/2003, což musí předkládající soud ověřit s ohledem na všechny konkrétní okolnosti projednávané věci.“